

דיני יום הכיפורים - תשפ"ב

העלון מוקדש לעילוי נשמת רבי אברהם שניאור בן זוהרה ז"ל.

הערות והארות יתקבלו בברכה: 053-4139903

רבינו תם	צאת יום הכיפורים	כניסת יום הכיפורים
19: 58	19: 21	18: 16

דינים השייכים לערב יום הכיפורים

Ⓢ **השכמה לסליחות** - משכמים בערב יום הכיפורים לומר סליחות, ואומרים וידוי ונפילת אפים, וכן נוהגים לעשות התרת נדרים (חזו"ע ימים נוראים עמ' רכט, שו"ת אור לציון ח"ד פ"א ת"ח), ובתפילת שחרית לא אומרים וידוי ונפילת אפים, שנחשב כמו יום טוב (רמ"א סי' תרד ס"א, כה"ח אות טוב), אבל אומרים "אבינו מלכנו", וכן אין אומרים מזמור "יענך ה' ביום צרה", ולא מזמור "תפילה לדוד", שנאמר בו "ביום צרתי אקראך" שאין להזכיר בו צרה, ומנהג הספרדים לומר "מזמור לתודה" (חזו"ע ימים נוראים עמ' רכט).

Ⓢ **אכילה ושתיה** - מצוה להרבות באכילה ושתיה בערב יום הכיפורים, שכן דרשו חז"ל (ראש השנה ט. ט): "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב". וכי בתשעה מתענים והלוא בעשירי מתענים, אלא לומר לך שכל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי (שו"ע סי' תרד ס"א). וגם הנשים חייבות במצות אכילה ושתיה בערב יום הכיפורים, אע"פ שהיא מצות עשה שהזמן גרמא. ועיקר המצוה ביום של ערב יום הכיפורים, ולא בלילה שלפניו (מועד לכל חי סי' טז אות יד, חזו"ע ימים נוראים עמ' רל).

Ⓢ **אכילת דגים** - מצוה לאכול דגים בסעודה זו לכבוד היום, והוא עפ"י המעשה בחייט היהודי המובא במדרש רבה (פרשה י"א סי' ד), ויש לאוכלם דוקא בבוקר (בא"ח ש"א וילך ה"א, כה"ח סי' תרד אות ג).

Ⓢ **אכילת מאכלים קלים** - יזהר לאכול מאכלים קלים ונוחים להתעכל בגוף, כדי שלא יהיה שבע ביותר, ומתגאה בשעת תפילתו (שו"ע סי' תרח ס"ד). וכן אין לאכול דברים המחממים את הגוף שלא יבוא לידי טומאה בליל יום הכיפורים, אבל בבוקר מותר לאכול מאכלי חלב ואין חוששים לכך (רמ"א שם, חזו"ע ימים נוראים עמ' רמ). ומנהג ישראל הקדושים לערוך השולחן יפה בסעודה מפסקת (יפה ללב ח"ב סי' תרד סק"ג), ונוהגים להטביל את פרוסת הלחם בדבש או בסוכר, אך צריך להטבילה גם במלח (בא"ח ש"א פ"י וילך ה"ד, כה"ח סי' תרח אות ל).

Ⓢ **שיעור האכילה** - יש אומרים שצריך לאכול שיעור שרגיל לאכול בשני ימים (פרי עץ חיים שער כ"ז פ"א), ויש אומרים שיאכל שיעור שתי סעודות של פת (כה"ח סי' תרד אות ב), ויש אומרים שלכל הפחות יאכל סעודה אחת על פת (חזו"ע ימים נוראים עמ' רה), ואין לאדם להקיא מאכלו ולאכול שוב שאינה מצוה (שו"ת מקור נאמן).

Ⓢ **תענית חלום** - אסור להתענות בערב יום הכיפורים, ואפילו תענית חלום (רמ"א סי' תרד ס"א). ולכן אם מצטער מאוד מחלום לא טוב שחלם יפדה התענית בצדקה לעניים (ב"י סי' תקסח), וכיום רוב האנשים אינם מקפידים על החלומות, וטוב שיעשה הטבת חלום על ידי שלושה מאוהביו (חזו"ע ימים נוראים עמ' רלט בהערה).

Ⓢ **לימוד תורה, מלאכה** - יש למעט קצת בלימוד בערב יום הכיפורים בכדי שירבה באכילה ושתיה (מ"ב סי' תרד סק"א, כה"ח אות ד), וכמו כן ימעט ממלאכתו בכדי שירבה באכילה ושתיה, והעושה מלאכה בערב יום הכיפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם (חזו"ע ימים נוראים עמ' רלה-רלז).

Ⓢ **טבילה במקוה טהרה** - מנהג יפה לטבול בערב יום הכיפורים במקוה טהרה (זוה"ק פרשת פנחס דף ריד ע"ב, שו"ע סי' תרו ס"ד), אולם הדבר ברור שאין לברך על טבילה זו, וביותר יש להיזהר בזה מי שהוא שליח ציבור המוציא את הרבים ידי חובתם (חזו"ע ימים נוראים עמ' רמו). ומי שאינו יכול לטבול במקוה מחמת חולשה או שמצטער מזה, ישפוך על גופו ט' קבים של מים (כשתים עשרה ושש מאות ליטר מים) (רמ"א שם). ואפשר לעשות כן גם על ידי מקלחת, שישער שיעברו עליו 12.6 ליטר מים, ואפשר לעשות עם מים חמים (חזו"ע שם, ילקו"י מועדים עמ' כב ועמ' תמח). ואם גם את זה אינו יכול לעשות, ישפוך מים על ידו הימנית פעם אחת ואחר כך ישפוך פעם אחת על ידו השמאלית, וכן יעשה עשר פעמים, ואחר כך יחזור וישפוך עוד עשרה פעמים ברצף על יד ימין ואחר כך ישפוך על יד שמאל (בא"ח ש"א פ"י נצבים ה"ג, כה"ח סי' תקפא אות פה).

Ⓢ **זמן הטבילה** - לכתחילה יטבול לאחר חצות היום שאז חלה הארת היום, ומכל מקום רשאי לטבול לאחר שעה חמישית (חיי אדם כלל קמ"ד אות ז, כה"ח סי' תרו אות נב), וכן טוב להסיר לפני הטבילה כל דבר החוצץ בגופו, וכן טוב לגזוז ציפורניו (כה"ח סי' תרו אות נח, חזו"ע ימים נוראים עמ' רמז).

Ⓢ **מלקות** - יש נוהגים שכל הקהל לוקים ארבעים מלקות אחרי תפילת מנחה, שמתוך כך יתן אל לבו לשוב בתשובה מעבירות שבידו (שו"ע סי' תרו ס"ו). ומלקים ברצועה של עגל שרומז על הפסוק "ידע שור קונוהו", ומכים הכאה קלה שאינו אלא לזכרון, והנלקה יהיה מוטה על קיר פניו לצפון ואחוריו לדרום. ובזמן שמכים בו יאמר "והוא רחום יכפר עוון וגו'" שלושה פעמים, שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מלקות (רמ"א), ויעשה דוקא כסדר הזה שפניו לצפון משום שעיקר חטא האדם הוא מחמת המומן שנאמר "מצפון זהב יאתה", על כן מכניע עצמו לאותו צד להודיע שמשם בא לו החטא (ט"ז סי' תרו סק"ד, כה"ח אות נא), ולאחר מכן יטבול במקוה טהרה כאמור, לקיים הפסוק "באנו באש ובמים ותוציאנו לרויח" (תהלים סו, יב).

❖ **תפילת מנחה** - המנהג שמתפללים מנחה גדולה בעוד היום גדול, לפני סעודה מפסקת, ולאחר "יהיו לרצון אמרי פי וגו'" אומר היחיד בתפילתו וידוי "על חטא" (ש"ע סי' תרו ס"א). ותיקנו לומר כן פן יבואו לידי קלקלה (שיכרות או טירוף) ולא יוכל להתודות אחר כך (מ"ב סק"א, כה"ח אות א). ויש אומרים פן יחנק ח"ו באכילתו ולא יתודה (רמב"ם פ"ב מהלכות תשובה ה"ז), אבל השליח ציבור אינו חוזר על הוידוי הזה, ומיד לאחר החזרה אומר "אבינו מלכנו" וקדיש ותקבל וממשיך כרגיל (חזו"ע ימים נוראים עמ' רמט).

❖ **מנהג כפרות** - נוהגים לעשות "כפרות" בערב יום הכיפורים, יש אשר נהגו לשחוט תרנגול זכר לכל אחד מבני הבית הזכרים, ותרנגולת נקבה לכל אחת מבני הבית הנקבות, ולמעוברת לוקחים שתי תרנגולות ותרנגול אחד, שמא העובר זכר או נקבה. ויש המהדרים לבחור תרנגולים לבנים, על דרך הכתוב "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו". ויש אשר נהגו לתת צדקה לעניים כפי שווי תרנגול חי וישתדלו לתת כפי כוחם ואם אין ביכולתם לתת עבור כל בני הבית, יתנו כשווי תרנגולת אחת עבור כולם (רמ"א סי' תרה ס"א), אולם הרגיל להפריש מעשר מכספו יתן מעות ה"כפרות" מכספו ולא ממעשרותיו (מ"ב סק"ו, כה"ח אות כח).

❖ **בין אדם לחבירו** - עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, עד שיפייס את חבירו, ואם גזל ממון חבירו ישיב לו את הגזלה תחילה ואחר כך יפייסנו (רמב"ם פ"ב מהלכות תשובה ה"ט, שו"ע סי' תרו ס"א). ואפילו אם לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו ואם אינו מתפייס בראשונה יחזור וילך פעם שניה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלושה אנשים ואם אינו מתפייס בשלושה פעמים אינו זקוק לו. ואם היה רבו ואפילו אינו רבו המובהק צריך לילך אפילו אלף פעמים עד שיתפייס (שו"ע שם), והמוחל לא יהיה אכזרי מלמחול (רמ"א שם), שכברו אמרו חז"ל שכל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו, ואם הוא לא ירצה למחול גם לו לא ימחלו ח"ו (מ"ב שם סק"ח, כה"ח אות כח).

❖ **מנהג יפה** - יש קהילות שנהגו שהחזן מכריז קודם כל נדרי "רבותי, תמחלו זה לזה!" והקהל עונים, "מחלנו". ומנהג יפה הוא וקילסוהו חכמים, וזה סגוריא גדולה על ישראל (בא"ח ש"א פ"ה וילך ה"ה).

❖ **סעודה מפסקת** - יתחיל סעודתו מעט יותר משעה מתחילת הצום על מנת שיוכל לאכול בנחת, ואם סיים סעודתו בעוד היום גדול, יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל על עצמו תענית. ולאחר הסעודה יקבל עליו **תוספת מחול על הקודש של יום הכיפורים שהיא מצוה מן התורה**, כמה דקות לפני שקיעת החמה (שו"ע סי' תרח ס"א). ונוהגים שהאב מברך את בנו ובנותיו קודם שהולך לבית הכנסת (שופר מציון ה' יוה"כ ה"א).

❖ **הדלקת נרות** - בזמן הדלקת נרות המופיע בלוח המקומי (**בחדרה 18:16**) תדליק האישה נרות לכבוד יום הכיפורים, וקודם שתדליק תברך "אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של יום הכיפורים". ולאחר שתחלוץ מנעליה, תברך "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" (חזו"ע ימים נוראים עמ' רנו). ואחר הברכה אסור לה לאכול ולשתות, שקיבלה עליה תוספת יום הכיפורים (הלכות עולם ח"ב עמ' רס).

❖ **נר נשמה** - צריך להדליק נר שישאר דלוק מכניסת יום הכיפורים עד ההבדלה, ויברכו עליו ברכת "בורא מאורי האש" או שידליקו ממנו את נר ההבדלה ויברכו עליו במוצאי יום הכיפורים (שו"ע סי' תרכד ס"ד), ואם אינו מוצא נר ששבת, יבדיל על הכוס ללא ברכת הנר ולאחר שטעם מהיין יחזר אחר נר ששבת (החיד"א בברכ"י סק"ב הביא מחלוקת בזה שלדעת הראב"ד חייב לחזר אחר נר ששבת ולדעת הריטב"א אינו חייב, ובכה"ח אות יז כתב שבשעת הדחק יש לסמוך על המקילים ולברך על נר שלא שבת כדי שלא יבטל ברכת הנר, אולם בחזו"ע ימים נוראים עמ' שפ ושפז ובשו"ת יחיה דעת ח"א סי' סג הכריע שיברך רק על הכוס בלבד ויחזר למצוא נר ששבת, ולא יברך על נר שלא שבת שסב"ל).

❖ **קלי צום** - המצטער הרבה מחמת התענית יום הכיפורים, רשאי ליטול קודם הצום כדור הנקרא "קלי צום" כדי שלא ירגיש כל כך בצער הנגרם ע"י התענית (חזו"ע ימים נוראים עמ' רנו).

❖ **טלית** - המנהג להתעטף בטלית גם בתפילת ערבית כדי לעמוד באימה ויראה ולהתפלל בכוונה (חזו"ע ימים נוראים עמ' רסא), ולכן אם מתעטף בטלית קודם שקיעת החמה (**18:46**), יברך "להתעטף בציצית" (ב"י סי' יח, יוסף אומץ יזפא סי' תקצו), והמברך בזמן בין השמשות שהוא שלוש עשרה וחצי דקות לאחר שקיעת החמה [בשעות זמניות], יש לו על מה שיסמוך (שו"ת יבי"א ח"י סי' נד אות א, ולדעת כה"ח אות ב לא יברך בביה"ש).

❖ **"כל נדרי"** - בליל יום הכיפורים אומרים "כל נדרי" (שו"ע סי' תריט ס"א), והטעם שתיקנו לאומרו בארמית משום שנתקן בבבל ושם היו מדברים בלשון ארמית (כה"ח אות יד), מצוה להשתדל לקנות בכל מחיר כמיטב יכולתו את הגבהת ספר תורה של "כל נדרי" ובפרט הספר הראשון, ולחבקו בשתי זרועותיו ולנשקו בעת אמירת "כל נדרי", והוא תיקון גדול כידוע (פרי עץ חיים שער כ"ז פ"ב, ועיין בכה"ח אות טו שכתב לומר יהי רצון באותה שעה), וכן יעשה כל אחד מהקהל שיחבק וינשק את ספרי התורה (קדוש בציון פ"ג ס"ה).

❖ יש נוהגים להוציא ספר תורה אחד, ויש נוהגים להוציא שלושה ספרים כיון שאומרים "כל נדרי" שלש פעמים, ויש נוהגים שבעה ספרי נגד שבע פעמים שאומרים בתפילת הנעילה "ה' הוא האלוקים", ויש נוהגים להוציא את כל ספרי התורה שבהיכל שחוששים לפגם הספרים שנשארו בהיכל (כה"ח אות טז), ובכל מקום יעשו כמנהגם, אבל אין להוציא ספר תורה פסול לקריאה, שהעדר טוב ממציאאותו (מועד לכל חי סי' יט אות יד).

❖ **תוכחה מגולה** - הקונה ספר תורה של "כל נדרי" יעשה מעשיו בדעת והשכל, ויחשב מעשיו במשפט, ולא כאותם הקונים ראש של כבש לראש השנה לסימנא טבא בממון רב, ואילו אתרוג שהוא מצוות עשה מהתורה ביום טוב הראשון של חג הסוכות קונה אחד פשוט ביותר (מ"ן הג"ר רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל הובא בקונטרס נר ציון עמ' שכד), וכן לא יקנה על חשבון בגדי אשתו לרגל שהוא חובה גמורה (שו"ע סי' תקכט ס"ב).

❖ **החייבים להתענות** - הכל חייבים להתענות ביום הכיפורים, ואף נשים מעוברות ומניקות מתענות ומשלימות (שו"ע סי' תריז ס"א). אולם אישה מינקת שתינוקה חולה, ואם תתענה יכולה לגרום לו חשש סכנה, לא תתענה, ותשתה פחות פחות מכשיעור (חזו"ע ימים נוראים עמ' רפז בהערה), ואפילו אם יש לה אפשרות להשתמש בתחליפי חלב לתינוק, אין לה להתחשב בכך, לפי שמזונו של התינוק הוא חלב אם (הליכות שלמה מועדים עמ' פב). ומיהו אם התינוק בריא, המינקת תתענה, אף אם יחסר לה מעט חלב בגלל הצום, ועל האם המינקת לנהוג בחכמה ולשתות הרבה חלב בערב יום הכיפורים כדי שלא יחסר לה מזון לתינוק (חזו"ע שם).

❖ **איסור אכילה ושתייה ביום הכיפורים הוא מן התורה לכל הדעות, וחייב עונש כרת אם אכל ככותבת הגסה (כ-36 גרס), ולכן כל מקרה לגופו. וחובה על כל אדם אשר יש לו בעיה רפואית כל שהיא לשאול רב תלמיד חכם השונה הלכות, קודם יום הכיפורים כיצד עליו לנהוג.**

❖ **חולה** - חולה שיש בו סכנה שהרופא [אפילו אם הוא עכו"ם או יהודי שאינו דתן] מזהירו שלא יצום פן יכבד חוליו ויבוא לידי סכנה, לא יתענה, וישתה פחות פחות מכשיעור. ואפילו אם החולה אומר שאינו צריך לאכול, שבמקום חשש ספק סכנה, **אסור להחמיר** (שו"ע סי' תריח ס"א), **ואין בזה אפילו מידת חסידות, ואדרבה עונש ייענש בידי שמים על כך** (שו"ת יחווה דעת ח"א סי' סא, ועיין בשו"ת אורלי"צ ח"ד פט"ו ה"א משי"כ בזה).

❖ **יולדת** - יולדת תוך שלושה ימים ללידתה מעת לעת, לא תתענה, ואפילו אם אומרת שיכולה לצום. וכן אם הרופא אומר שיכולה להתענות, לא תתענה שאין לנו אלא דברי חז"ל (חזו"ע ימים נוראים עמ' רצא שראשונים רבים סוברים לחשב זאת מעת לעת, ובפרט שספק נפשות להקל). משלושה עד שבעה, אם אמרה איני צריכה לאכול מתענה, ואם שתקה או שאינה יודעת, מאכילים אותה, ומכאן ואילך הרי היא ככל אדם (שו"ע סי' תריז ס"ד).

❖ יולדת שיושבת על המשבר עם חבלי לידה, יכולים לתת לה לאכול ולשתות פחות פחות מכשיעור כנ"ל, כדי שתתחזק ותוכל להחזיק מעמד בלידה (מאמר מרדכי סי' תריח סק"ג, חזו"ע ימים נוראים עמ' רצ), ואם התחילו לה רק צירי לידה, צריכה להתחיל לשתות שלא יחסר לה נוזלים בגופה, ואם מרגישה שצריכה גם לאכול, תאכל ותבוא עליה ברכה (נשמת אברהם סי' תריז עמ' ג, חזו"ע ימים נוראים עמ' רצא בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

❖ אישה שהפילה עוברת פעמיים רחמנא ליצולן, אחר התענית, וכעת היא בהריון והרופא אומר שההפלות נגרמו מחמת התענית, ומזהיר שלא תצום, לא תתענה, ותשתה פחות פחות מכשיעור (חזו"ע ימים נוראים עמ' רצה). ובפרט אם נתעברה על ידי טיפולים, שתעשה כאמור (הליכות שלמה עמ' פא).

❖ **מעוברת** - מעוברת שהריחה מאכל ונשתנו פניה, לוחשים לה באוזנה שיום כיפורים הוא, אם נתקררה דעתה מוטב, ואם לא מאכילים אותה עד שתתישב דעתה (שו"ע סי' תריז ס"ב), ויש אומרים שאם נשתנו פניה נותנים לה מיד בלא לחישה שהיום יום הכיפורים (חזו"ע ימים נוראים עמ' רצו בשם הרב מאמר מרדכי). וכן הדין בכל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו שהרי הוא מסוכן אם לא יאכל, שמאכילים אותו (שו"ע סי' תריז ס"ג).

❖ **שיעור האכילה ושתייה לחולה** - לוקחים פרוסת לחם בשיעור 30 גרם כולל ליפתן [ועדיף לשקול בערב יום הכיפורים ובדיעבד שלא שקלו לפני, מותר לשקול במשקל מכני ביום הכיפורים]. ובשתייה כשיעור מלוא לוגמיו כ-40 גרם באדם בינוני. ויפסיק בין אכילה לאכילה 9 דקות, ובין שתייה לשתייה די בשהייה כדי שיעור רביעית לאדם בננוני, ואם אפשר טוב לשהות בין שתייה לשתייה כשיעור 9 דקות (חזו"ע ימים נוראים עמ' רצז). ועדיף לשתות חלב או מיץ ענבים שמזין יותר את הגוף, ולא רק מים (שלמי מועד עמ' סז, חזו"ע שם עמ' רצא).

❖ **דוגמא למעשה** - התחיל החולה או היולדת לאכול ב- 8:00 בבוקר את הפרוסה הראשונה. ב- 8:10 יאכלו את הפרוסה השנייה, וב- 8:20 יאכלו את הפרוסה השלישית (חזו"ע ימים נוראים עמ' רצז). ואם אומר הרופא שצריך לאכול ולשתות כהרגלו, מאכילים ומשקים אותו כל צרכו (שו"ע סי' תריח ס"ח).

❖ **חיוב קטנים** - פחות מגיל תשע אינו מתענה כלל, יותר מגיל תשע מתענה שעה או שעתיים **בלבד!** והכל לפי כוחו של הילד, ונער לאחר גיל שתיים עשרה ונערה לאחר גיל אחת עשרה, יתענו עד חצות היום בלבד! **ואין להחמיר חומרות מיותרות, שכבר נאמר אל תהי צדיק הרבה** (חזו"ע ימים נוראים עמ' של, שם).

❖ כל אותם הפטורים מהתענית, אינם צריכים לעשות קידוש אבל נוטלים ידיהם עד הזרוע, אך בלי ברכת 'על נטילת ידיים' כדין האוכל פחות מכביצה פת שנוטל ידיו בלי ברכה, אבל הפטורים לגמרי מהתענית ואוכלים כרגיל כנ"ל, נוטלים ידיהם בברכה שאוכלים יותר מכביצה פת (שו"ע סי' קנח ס"א-ב), ולאחר הנטילה יש לברך "המוציא" ולבסוף ברכת המזון, ואומרים "יעלה ויבוא" ומזכירים "ביום הכיפורים הזה ביום סליחת העוון הזה", ובדיעבד אם שכחו אינם צריכים לחזור ולברך שוב (חזו"ע ימים נוראים עמ' שז-שח).

❖ **להיזהר מחומרות מיותרות** - אם אדם מרגיש בעצמו שהוא חייב לשתות, **אפילו כל הרופאים אומרים לו שהוא לא צריך, לא ישמע אליהם**, כי הגמרא (יומא פ"ג ע"א) אומרת: "לב יודע מרת נפשו" (משלי יד ט), כלומר יודע את המרירות של נפשו, כי הוא מרגיש את עצמו יותר טוב מכולם, רק שהוא לא יכול לספר בעיותיו לאחרים. ומסופר על הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שהיה רב ברוסיה, והנה ביום כיפור בא אליו בחור בן שמונה עשרה, "בחור כארזים", ואמר לו: "הרב, אני לא מרגיש טוב, האם מותר לי לשתות?", אמר לו: "תחכה עוד קצת". אחרי כמה דקות הבחור נפל ומת. הצטער הרב ואמר: "איזה עוון יש לי, אם אדם מרגיש לא טוב צריך לשתות". **אמנם לשיעורים כנ"ל אבל צריך לשתות**, לכן אם אתה רואה בצום בן אדם שלא מרגיש טוב, תתן לו מיד לשתות ואל תעשה חשבונות (הג"ר מאיר מזוז שליט"א בעלון בית נאמן מסי' 82).

- ❖ **נטילת תרופות -** חולה שאין בו סכנה הנוטל תרופות [בטעם מר], יבלע את התרופות בלי מים, ואם אינו יכול לבלוע בלי מים, יתן במים דבר מר מאוד כתמצית תה מרוכזת באופן שיהיו אינס ראוים לשתיה, ויבלע עמהם את התרופה (שו"ת אורלי"צ ח"ד פט"ו הי"ח, הליכות מועד עמ' רעח)
- ❖ **דברים האסורים -** יום הכיפורים אסור בעשיית מלאכה, אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, ונעילת מנעלי עור ותשמיש המיטה (שו"ע סי' תרי"א ס"א-ב), וצריך לנהוג הרחקות כמו בזמן שהיא לא טהורה (שו"ע סי' תרטו ס"א). יש אומרים שכשיש צורך יש לסמוך על המתירים ולהושיט ביום מידו לידה (בא"ח ש"א פ"י וילך ה"ט"ו, חזו"ע ימים נוראים עמ' שכה) וכל האיסורים הללו אסורים כבר מהלילה (שו"ע סי' תרי"א ס"א).
- ❖ **רחיצה -** אסור לרחוץ במים ביום הכיפורים בין בחמים בין בצונן, ואפילו להושיט אצבעו למים אסור כשזה לשם תענוג אבל אם נתלכלך גופו או ידיו או שנטף דם מחוטמו, מותר לרוחצם במים להסיר הלכלוך (שו"ע סי' תרי"ג ס"א), ובשחרית לא ירחץ פניו במים אלא רק עיניו, אם צריך להסיר לפלוג שבעין (תורת מועדים סי' יג ס"ד, שו"ת אורלי"צ ח"ד פ"י"ב ה"ו). וכן תינוק שנתלכלך בטיט או בצואה מותר לרוחצו במים (חזו"ע ימים נוראים עמ' שמא בהערה). ואם יש לו ריח רע בידיו, מותר לרוחצם אף במי סבון שאינה רחיצה של תענוג האסורה (שו"ת אורלי"צ ח"ד פ"י"ב ה"ה), כמו כן בנטילת ידיים של שחרית וכן כשיוצא מבית הכסא נוטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו (שו"ע שם ס"ב), אבל כהן העולה לדוכן לברכת כהנים נוטל ידיו עד סוף הפרק כרגיל שאינם מתכוונים לשם תענוג (שו"ת חיים שאל סי' עד אות נו, מועד לכל חי סי' יח אות ג, מ"ב סק"יז).
- ❖ **מגבונים לחים -** אסור לנגב פניו וידיו במגבונים לחים משום איסור רחיצה, אך אם ניגב במגבת מערב יום הכיפורים ועדין היא לחה קצת ואין בה כשיעור טופח על מנת להטפוח, מותר להעביר אותה על פניו וידיו כדי להתרענן בצום (ב"י סי' תרי"ג בשם הכל בו, מ"ב ס"ק כה, הליכות מועד עמ' רנז).
- ❖ **נעלי עור -** יום הכיפורים אסור בנעילת נעלי עור (שו"ע סי' תרי"ד ס"ב), ולכן יש אומרים שאין לברך ברכת "שעשה לי כל צרכי" ביום הכיפורים (בא"ח ש"א פ"י וילך ה"יז, מועד לכל חי סי' יט אות מו), ויש חולקים ואומרים שיש לברכת "שעשה לי כל צרכי" (חזו"ע ימים נוראים עמ' שכא), וכן המנהג (הליכות עולם ח"א עמ' נג). ונעלי גומי או בד מותר, ואם מוריד מנעליו לפני התפילה יזהר שלא יעמוד כך להתפלל (חזו"ע ימים נוראים עמ' שיט).
- ❖ **ילדים קטנים -** מצוה לחנך גם את הקטנים באיסור נעילת נעלי עור ביום הכיפורים, וקטן לפני גיל חינוך [כבן חמש-שש] מותר לנעול לו נעלי עור אך טוב יותר שינעלו לו נעלי גומי או בד (חזו"ע ימים נוראים עמ' שמא), אבל במקום שמזג האויר קריר יש להקל להם לנעול נעלי עור (ילקו"י מהדורת תשעו עמ' תנה).
- ❖ **וראו שכל גבאי יכריז בבית הכנסת לפני "כל נדרי" שמי שנועל נעלי עור שיסירם מרגליו (יש שאינם יודעים את ההלכה הזו), ודברי חכמים בנחת נשמעים (ילקו"י מהדורת תשעו עמ' תנא).**
- ❖ **סיכה -** אסור לסוך אפילו מקצת גופו שסיכה ביום הכיפורים הרי היא כשתיה (שבת פ"י, שו"ע סי' תרי"ד ס"א), ואפילו כדי להעביר הזוהמא מעל גופו אסור (מג"א סי' תרי"ד ס"א שיש בזה תענוג יותר מרחיצה), אבל מותר לסוך לצורך רפואה כגון מי שיש לי פצעים בראשו שאינו עושה כן לתענוג (חזו"ע ימים נוראים עמ' שיג).
- ❖ **ברכת הבשמים -** מותר לשאוף טבק הרחה ביום הכיפורים, וכן מותר להריח בשמים ואדרבה מצוה לברך על ריח טוב של מיני בשמים כדי להשלים מאה ברכות, ויכול לברך עליהם כמה פעמים ביום לאחר שיהיה היסח דעת בין פעם לפעם (ברכ"י סי' תרי"ב ס"ק"ב, מ"ב ס"ק יח, חזו"ע ימים נוראים עמ' רפג), ויש אוסרים להריח בשמים (כה"ח אות לג בשם הכנה"ג והשל"ה הקדוש) ויכוין לצאת י"ח גם בברכות העולים לספר התורה.
- ❖ **בושם -** מותר לברך על בושם סינטטי "בורא מיני בשמים", וטוב לברך על בושם שיש בעצמותו ריח טוב (שו"ת אורלי"צ ח"ב עמ' שט, ואף שבחזו"ע ימים נוראים עמ' רפז כתב שלא לברך על בושם, בחזו"ע ברכות עמ' שיג חזר בו והורה ששפיר יש לברך על בושם, ועיין ילקו"י מהדורת תשעו עמ' תמ שהרחיב בזה).
- ❖ **שופר -** במוצאי כיפור נוהגים לתקוע תרועה גדולה לאחר תפילת נעילה, יש אומרים שזה זכר לתקיעה של שנת היובל, שכתוב בתורה (ויקרא כה ט) "והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש" וזה ביום כיפור, ויש חולקים ואומרים שהטעם בזה כדי לומר לאמהות לתת לידיהם לאכול (תוס' שבת קי"ד: ד"ה ואמאי), ולכן אין צורך לאחר את תקיעת השופר שיש חולים וילדים ואין להחמיר עליהם (הגר"מ מזוז שליט"א).
- ❖ **ערבית במוצאי כיפור -** יש להתפלל תפילת ערבית במתינות ובנחת, ולא בפזיזות ובמהירות, כדי שלא תראה תפילתם עליהם כמשא, ולא יתן פתחון פה לשטן (מועד לכל חי סי' יט אות קו), ומצד שני אין להאריך יותר מדי בתפילה ולצער אנשים חלשים ומעונים בצום (חזו"ע ימים נוראים עמ' שעו), וכל מעשיך חכמה והשכל.
- ❖ **טעות בחתימה -** מי שטעה בתפילת ערבית של מוצאי יום הכיפורים וחתם "המלך הקדוש" במקום "האל הקדוש" או "המלך המשפט" במקום "מלך אוהב צדקה ומשפט", מעיקר הדין יצא ידי חובה ואין צריך לחזור ולהתפלל (פרי"ח סי' תקפ"ב ס"א), ונכון שיחזור ויתפלל בתנאי של נדבה ויאמר כך "אם אני חייב להתפלל תהיה תפילתי כחובה, ואם איני חייב תהיה כתפילת נדבה" (תורת חיים סופר סי' קיח, חזו"ע ימים נוראים עמ' שעז).
- ❖ **ברכת הלבנה -** נוהגים במוצאי יום הכיפורים לברך ברכת הלבנה ברוב עם הדרת מלך, בשמחה ובטוב לבב (רמ"א סי' תרב ס"א, חזו"ע ימים נוראים עמ' שצג), ויש נוהגים להקדים את הברכה קודם יום הכיפורים כדי

שתבוא מצוה זו ותכריע את הכף של הזכויות לטובה (מרוך החיד"א במו"ב סי' ט אות רפג, מל"ח סי' טו אות נ, כה"ח סי' תכו אות יח), ונהרא ונהרא ופשטיה.

❧ **רבינותם** - על הבריאים להמתין באכילה ושתייה עד זמן רבינו תם המובא למעלה, אבל נשים מעוברות או מניקות וחולים יש להקל להם כצאת הצום כשיטת הגאונים (חזו"ע ימים נוראים עמ' שפח).

❧ **הבדלה** - מבדילים על הכוס ומברכים על נר ששבת, ולא מברכים על הבשמים (שו"ע סי' תרכד סי"ג).

❧ **הודלק בהיתר** - נר שהודלק ביום הכיפורים בהיתר, לצורך חולה שיש בו סכנה או יולדת, אפשר לברך עליו ברכת "בורא מאורי באש" (שו"ע סי' תרכד סי"ה).

❧ **שמחה גדולה** - אוכלים ושותים ושמחים במוצאי יום הכיפורים שנחשב קצת כיום טוב (רמ"א סי' תרכד סי"ה), שיוצאת בו בת קול ומכרזת ואומרת "לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, כי כבר רצה האלהים את מעשיך" (מ"ב סי"ק טו בשם המדרש קה"ר פ"ט פ"ז).

❧ **בניית הסוכה** - המדקדקים במצות מתחילים בעשיית הסוכה מיד במוצאי יום הכיפורים, כדי לצאת ממצוה אל מצוה ומחיל אל חיל, מכל מקום אין חיוב לעשותה בשלמותה, אלא די להתחיל בעשייתה ויגמרנה עד ערב חג הסוכות (רמ"א סי' תרכד סי"א, מרוך החיד"א במח"ב סי' תרכה סק"ב, בא"ח פ"י וילך הכ"ג), ויש נוהגים להעמיד הדפנות קודם יום הכיפורים ומיד במוצאי יום הכיפור מניחים את הסכך (ברכ"י סי' תרכה סק"ב, בית השואבה דינים השייכים לבניית הסוכה סק"ח), ואם אין באפשרותו להתחיל בעשייתה במוצאי יום הכיפורים מכל סיבה שהיא, נכון שילמד מסכת סוכה והלכותיה שזהו ההכשר לעשייתה וקיומה (רו"ח פלאגי סק"ג, כה"ח אות לה), וכשם שמצוה לעסוק בבניית הסוכה, כך מצוה לטרוח לרכוש ולהתעסק בהכנת הלולב ומיניו מיד במוצאי יום הכיפורים (כה"ח סי' תרכד אות לו, מרוך החיד"א במו"ב אות רפז, וע"ע בספרנו נחלת יעקב סוכה ודי' מינים עמ' יג).

❧ **מצוה בו** - מאחר ויש אומרים שהבונה סוכה מקיים מצוה בבנייתה, ישתדל לבנותה בעצמו שמצוה בו יותר מבשלוחו, ואם קשה לו לבנות את כולה יעשה חלק ממנה ובפרט הנחת הסכך, והשאר יעשה על ידי שליח (מל"ח סי' כא אות א, כה"ח סי' תרכה אות יא).

❧ **וידוי** - המנהג שאין אומרים וידוי ונפילת אפים עד סוף כל חודש תשרי, עד יום ב' חשוון (בשו"ע סי' קלא סי"ז והרמ"א סי' תרכד סי"ה כתבו שא"א וידוי עד אחר סוכות, אלא שמרוך החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' לה אות ב כתב שמנהג א"י שא"א וידוי כל חודש תשרי, וכ"כ בחזו"ע ימים נוראים עמ' שצד). יש אומרים שהטעם שאין אומרים תחנון בימים הללו, משום שבזמן שבין יום הכיפורים לסוכות נשלם בנין בית המקדש שבנה שלמה המלך (מג"א סק"ז, מטה אפרים סי"ד), ויש אומרים משום שהם ימים של חסד (כה"ח אות לג בשם שער הכוונות דף קד ע"ב), ויש אומרים משום שסוכות ושמיני עצרת הם חגים, ומאחר ויצא רוב החודש בקדושה, שוב אין אומרים בו תחנון (שו"ת חיים שאל ח"ב סי' לה אות ב, שכנה"ג בהגב"י סי' קלא אות יב, חזו"ע ימים נוראים עמ' שצד).

❧ **הזכרת צרה** - אין אומרים מזמור "יענך ה' ביום צרה", ומזמור "תפילה לדוד הטה ה' אזנך ענני", הואיל ונאמר בו "ביום צרתי אקראך", שאין מזכירים צרה בימים אלו שהם ימים של שמחה (בא"ח פ"י כי תשא הי"ו, כה"ח סי' קלא אות לו, הלכה ברורה ח"ו עמ' נה). וכן נוהגים שלא לומר "צדקתך" בתפילת מנחה של שבת בכל שבתות חודש תשרי (מרוך השו"ע סי' רצב ס"ב כתב כל שאילו היה חול לא היו אומרים תחנון, אין אומרים צדקתך בשבת).

העלון מוקדש

לעילוי נשמת - הרה"ג רבי יורם מיכאל אברג'ל בן רינה זצ"ל, הגה"ק רבי גדליה משה בן רבי שלמה זצ"ל, רבי אברהם שניאור בן זוהרה ז"ל, רבי יעקב שניאור בן זוהרה ז"ל, זוהרה ז"ל, זוהרה שניאור בת פרחא ז"ל, רבי אליהו שניאור בן זוהרה ז"ל, יששכר בוחבוט בן אסתר ז"ל, איז'ה בוחבוט בת תמוז ז"ל, פונגדה איגילוב בן טורי ז"ל, רבי שלום צור בן דוד ורות מכלוף ז"ל, רבי אליהו מור יוסף בן איטו ז"ל, יוסף גבאי בן עליה ז"ל, שלמה גבאי בן מסודי ז"ל, גבריאל גבאי בן מסודי ז"ל, יהודה תורג'מן בן חביבה ז"ל, דונה מור יוסף בת יקוט ז"ל, מסודי גבאי בת עישה ז"ל, זרחיה בוארון בן מרים ז"ל, יצחק ז"ל בן טאוס שתחי, חיים רחמים בן מרים ז"ל, יעקב אדרי בן עישה ז"ל, פרץ בן שטרונה ז"ל, פרטונה בת עלושה ז"ל, אבנר בן פרטונה ז"ל, דרור בן פרטונה ז"ל, ברוך בן גרציה ז"ל.

לרפואת - ז'נט בת איז'ה הי"ו, הלל אליס בת שי הי"ו, רחל צור בת ריטה הי"ו, דוד איגילוב בן סבינה הי"ו, ארז בן גילה הי"ו, שולמית בת פרטונה הי"ו.

להצלחת - אברהם צור בן אסתר ושלוש וב"ב הי"ו, ישראל ושי שניאור וב"ב הי"ו, לינוי בת ז'נט הי"ו, יגל דוד ונהוראי בני לינוי הי"ו, ברק טסי וב"ב הי"ו, אריאל טייאר הי"ו, מאיר שניאור וב"ב הי"ו, שחר וליטל שניאור וב"ב הי"ו.